

Gde je krunski dokaz? Analiza dokaznog materijala vezanog za Kosovo ukazuje na Miloševiću krivicu

Author: [IWPR](#)
[ICTY](#)

Dan 98

Televizija i filmovi su nas naučili da očekujemo dramatične rasplete krimi-drama -- u poslednji momenat se pojavi očevidac zločina, pronade se ključni dokaz, progovori ojađeni poslušnik koji izda svog nekadašnjeg nalogodavca ili, još najdramatičnije, sam zločinac sve prizna pred porotnicima. Premda je stvarnost vrlo različita od televizijskih filmova, tužiocu u svim sudovima, pa i u Međunarodnom sudu u Hagu, ipak uspevaju da pošalju ubice, njihove pomagače i nalogodavce na dugogodišnje robije.

U procesu Slobodanu Miloševiću, tužiocu pokušavaju da dokažu sledeće:

Nad kosovskim Albancima su izvršeni zločini u sklopu kampanje terora i nasilja (deportacije, ubistva, prisilni transfer stanovnika, zlostavljanje, uključujući seksualno nasilje, uništavanje kulturnih spomenika i verskih objekata,) I DA JE

optuženi lično odgovoran za ove zločine (tako što ih je planirao, naveo ili naredio drugima da ih izvrše, učestvovao ili na drugi način pomagao u planiranju, pripremanju, ili izvršavanju ovih zločina -- pri čemu se 'učestvovanje' odnosi na učestvovanje u zajedničkom kriminalnom poduhvatu, a ne znači da je optuženi lično u nekoga pucao,) I DA JE optuženi odgovoran za zločine zato što je bio nadređen onima koji su ih izvršavali (a znao je šta oni rade, ili je imao razloga da zna, a nije učinio što je mogao da ih spreči, ili da naknadno kazni počinioca.)

DOKAZI O POSTOJANJU ZLOČINA

Da li su tužiocu uspeli da dokažu da su zločini uopšte počinjeni? U to gotovo da nema sumnje. U sudnici su se čula svedočanstva više od stotine svedoka koji su opisali deportacije, prisilne transfere i ubistva kosovskih Albanaca. Vojnici su svedočili o tome kako im je bilo naređeno da ubijaju civile Albance, da pale njihovu imovinu, a preživele da proteraju. Deportacije i razaranja, uz koja su često išli i pokolji civila, su izvršavani po određenom sistemu. Sve se ovo desilo u relativno kratkom vremenskom periodu, što se poklapa sa tezom tužilaca da su zločini bili deo plana da se Kosovo očisti od albanskog stanovništva. Pripadnici srpskih snaga su redovno oduzimali i uništavali lične dokumente i registarske tablice albanskih izbeglica. Muslimanski verski objekti i kulturni spomenici albancima su namerno uništavani (srpske snage su oštetile ili uništile više od trećine od ukupnog broja džamija na Kosovu.)

Milošević je uspeo da dovede u sumnju neke detalje izjava pojedinih svedoka, ali nije uspeo da umanjiti ukupnu težinu njihovih svedočenja. On je godinama pokušavao da uveri svoje sunarodnike da su svi Albanci lažovi. Ali, naravno, neosnovana bi bila pretpostavka da su Albanci kao narod više ili manje skloni lažima nego druge grupe. Svaki advokat i sudija zna da to što se neko zakune na sudu da će da govori istinu, ne znači da će to biti baš sasvim tako. Takođe, oni znaju da svedok može da govori istinu o jednoj temi, a ne o drugoj. U nekoliko slučajeva u ovom suđenju su svedoci tvrdili da nisu znali ništa o Oslobođilačkoj Vojski Kosova, ali ta verovatna laž nije učinila manje verodostojnim njihova svedočenja o ubistvima nenaoružanih civila i paljenju sela, čemu su bili očevici.

Sudije su prisilili tužilaštvo da znatno smanji obim dokaznog materijal, ali i ono što se u sudnici čulo navodi na zaključak da su oni nepobitno dokazali da su se na Kosovu desili zločini ogromnih razmera. Kada je Sud odredio datum do kada tužiocu moraju da iznesu sve dokaze koji se odnose na Kosovo (ovaj je rok kasnije malo produžen zbog lošeg zdravlja optuženog,) tužiocu su odlučili da u sudnicu dovedu samo po dva svedoka sa svakog poprišta zločina, a da uz to prilože još po tri ili četiri pisane izjave drugih očevidaca koji potvrđuju njihova svedočanstva. Odluka Pretresnog veća da Milošević ima pravo da unakrsno ispituje sve te svedoke je dodatno skratila vreme koje je na rasplaganju tužiocima. Kada su sudije još odbili da saslušaju istraživače tužilaštva koji su trebali da daju sinopsis dokaza, na osnovu brojnih intervju sa svedocima, činilo se malo verovatnim da će tužiocu uspeti da iznesu dovoljno materijala da dokažu ove ogromne zločine. Ipak, tužiocu su izvršno odradili svoj posao.

Osim što su saslušali stotinjak svedoka, Pretresno veće je prihvatilo kao dokazni materijal i dva obimna izveštaja o ratnim zločinima na Kosovu: jedan je bio izveštaj Human Rights Watch od gotovo 600 strana, a drugi je dvotomni izveštaj Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju. Oba se odnose na ratne zločine i kršenja ljudskih prava na Kosovu 1998-99 godine. Dvoje glavnih autora ovih izveštaja, Fred Abrahams i Sandra Mičel, su pred sudom opisali svoj način rada i obrazložili svoje zaključke. Oboje su ustvrdili da su srpske snage masovno kršile ljudska prava i činile zločine po Kosovu, pre i u toku rata sa NATO-m. Njihovi izveštaji potvrđuju svedočanstva svedoka koja su se čula u sudnici.

Još jedna stručna analiza, čiji je autor Andras Ridelmajer sa Harvarda, je pokazala da su otomanski kulturni spomenici bili na meti srpskih snaga i da su ih oni namerno devastirali. Obim i tip oštećenja na spomenicima iz vremena Turaka su ovog stručnjaka naveli na zaključak da NATO bombe nisu prouzročile štetu. To ide u prilog tezi tužilaca da je i ovo bio deo planirane kampanje etničkog čišćenja.

LIČNA ODGOVORNOST (Član 7(1) Statuta Međunarodnog suda)

Sve ovo pokazuje da su srpske snage na Kosovu zaista počinile brojne i teške zločine. Ali da li je tužilaštvo uspelo da pokaže da je optuženi lično odgovoran da njih? Čini se da jeste.

Milošević je bio na samom vrhu moći. Imao je i de jure (pravnu) i de fakto (stvarnu) kontrolu nad vojnom i civilnom vlašću. Kao što je rekao Radomir Marković, bivši šef Državne bezbednosti: 'Politiku jedne zemlje kroje njen predsednik i njegovi saradnici, a ministar unutrašnjih poslova samo izvršava naređenja. U to nema sumnje: predsednik kreira državnu politiku. Mi smo izvršni organi i mi slušamo naređenja.' Po Ustavu, Milošević je bio vrhovni komandant oružanih snaga. Marković je još rekao da je postojala samo jedna komanda za Kosovo i da je policija bila pod vojnom komandom, a da su paravojne jedinice bile u sastavu redovnih vojnih jedinica.

Uz to, Milošević je imao i de fakto kontrolu nad vojskom kroz zaobilazne kanale koji su mu služili da mimoide oficire koji su bili protiv upotrebe vojske na Kosovu. Sud je o ovome čuo iz izjave Markovića, a i iz Miloševićevog unakrsnog ispitivanja Džona Kroslanda, koji je bio britanski vojni ataše u Beogradu. Kada je Krosland rekao da je general Pavković, komandant Treće vojne oblasti, naredio uništavanje sela i ubistva civila na Kosovu, na osnovu naredbe koju je primio od Šainovića ili od Miloševića, a ne od svojih direktnih šefova, Milošević se razjario: 'Da li Vam je jasno da je njegova reakcija na stanje na terenu morala da bude, i sigurno je bila, u skladu sa naređenjima koja su stigla niz komandni lanac?' Na to je Krosland odgovorio: 'U tom slučaju ste Vi i Pavković odgovorni za ono što se desilo na Kosovu -- za masovno uništavanje civilne infrastrukture.'

Brojni svedoci su tvrdili da je Milošević znao šta se dešavalo na Kosovu. I opet je Marković pridoneo važan element kada je posvedočio da je svakog dana, a nekada i češće, davao Miloševiću detaljne pismene izveštaje o razvoju situacije na Kosovu. Kada je ambasador Wolfgang Petrič rekao da je srpska delegacija u Rambujeu morala da se konsultuje sa Miloševićem, ovaj je svađalačkim tonom pitao: 'Zar nije logično da se delegacija konsultuje sa predsednikom jedne zemlje o stvarima koje su od najviše važnosti za tu zemlju?' Isto tako, general NATO-a Klaus Nauman je svedočio da je u vreme diplomatskih nastojanja da se speči rat na Kosovu, general Perišić odveo na stranu njega i generala Veslija Klarka i da im je rekao: 'Ako hoćete nešto da postignete, morate da tražite još jedan sastanak sa Miloševićem, jer samo on može nešto da uradi, i samo on može da izda naređenje.'

PLAN

Sledeće pitanje je: Gde je veza? Ako je Milošević sve konce držao u svojim rukama, da li to znači i da je znao o zločinima koje su njegovi vojnici i policajci činili na Kosovu?

Tužiocima tvrde da ne samo da je znao, nego i da je planirao zločine, ili da je barem učestvovao u njihovom planiranju. Tokom suđenja je Milošević je često ismevao svedoke i nazivao njihove izjave nelogičnim. Ali, nelogična je pretpostavka da su slučajni brojni napadi u dva ili tri dana, širom Kosova, u kojima su učestvovali mnogi dobro opremljenji i naoružani vojnici i policajci. Nužno se nameće zaključak da je iza toga stajala vrhovna komanda koja je sve tu isplanirala i uskladila. U tim napadima, mete gotovo nikada nisu bile jedinice OVK-a, a svakako ne NATO. Širom Kosova, srpske su snage napadale albanske civile u operacijama koje su počele gotovo odmah nakon što su pale prve NATO bombe.

Scenario je bio gotovo identičan od sela do sela. Prvo, vojnici opkole selo i 'omekšaju' ga granatiranjem. Srpska policija i vojnici zatim pešice ulaze u selo, pucaju i pale, idu od kuće do kuće i naređuju stanovnicima da napuste selo, ili ih prisile da se okupe na jednom mestu. Neke odmah ubiju. Često im prvo oduzmu novac i vrednosti. Muškarce odvoje od žena, dece i staraca, kojima naredi da napuste Kosovo, na traktorima, pešice ili, u nekim slučajevima, prevozom koji su obezbedile srpske snage. U barem šest slučajeva, muškarce su streljali. Nekada su ubijali i žene, decu i starce. Činjenica da su gotovo svim izbeglicama na granici oduzeli lična dokumenta je još jedan dokaz da je u pitanju bio plan da se Kosovo etnički očisti od Albanaca.

Ako je uopšte bio potreban sudski veštak da obrazloži ono što mora da bude jasno i potpunom laiku, General Peter de la Bilijer je izneo i to objašnjenje. Njegov je zaključak da, ako se dokaže ogroman obim zločina koji su navedeni u optužnici, sledi da je sve to bilo urađeno 'sa punim znanjem, podrškom, a možda i po naređenju sa vrha, odnosno, samog civilnog šefa vojske.' Vojni analitičar Filip Ku se složio: 'S obzirom na ovakav obim (zločina, prim.prev.) neizbežan je zaključak da su operacije bile planirane i odobrene na najvišem vojnom vrhu, t.j. u vrhovnoj komandi...', na čijem je čelu bio Milošević.

Ovo nije slučaj, kao što to Milošević voli da kaže, korištenja optužnice da se dokaže optužnica. Kada se jednom dokaže da su zločini stvarni -- a malo koji posmatrač suđenja još sumnja da li je to učinjeno -- onda

tužiocima imaju korpus delikti. Radi se o prostoј jednačini: Zločini su počinjeni na način da je bilo neophodno planiranje i koordinacija na najvišem nivou + Milošević je imao vrhovnu moć = Milošević je planirao zločone.

Čuli su se i drugi dokazi koji upućuju na isti zaključak: Pukovnik Ričard Ciaglinski, koji je bio član Kosovske verifikacione misije, je izjavio kako mu je neposredno pre nego što se Misija evakuisala 20. marta 1999., prišao visoki oficir Vojske Jugoslavije. Oficir mu je, navodno, pokazao mapu Kosova i obrazložio koje su mogućnosti u igri: 'Bez uvijanja mi je rekao tačno kako planiraju da se obračunaju sa OVK.' Na kraju mu je oficir rekao: 'A kada završimo s njima, proteraćemo sve Albance sa Kosova, za uvek.'

I drugi svedoci su prepričali svoje razgovore sa Miloševićem u kojima je on objašnjavao zašto je važno da se uspostavi etnička ravnoteža na Kosovu. To je bila platforma sa kojom je Milošević došao na vlast 1980-ih godina, i nikada od nje nije otstupio. General Klaus Nauman je opisao zastrašujući razgovor koji su on i General Vesli Klark imali sa Miloševićem i Nikolom Šainovićem, Miloševićevim čovekom za Kosovo. Reč je bila o potrebi da se smanji populacija etničkih Albanaca i da se uspostavi etnička ravnoteža. Kada su govorili o 'rešenju' koje je planirano za proleće 1999, dvojica generala NATO-a su pitali kako to oni planiraju da smanje albansku populaciju. Milošević je dogovorio: 'Uradićemo ono što smo uradili u Drenici '45 i '46. . . Okupimo ih i pobijemo ih.'

KOMANDNA ODGOVORNOST (Član 7(3) Statuta Međunarodnog suda)

Alternativni scenario je da ne postoji sistem, nego samo brojni zločini -- hiljade deportovanih civila, hiljade ubijenih, masovna razaranja. Eventualno može da se pretpostavi da Milošević to nije planirao, ni naredio. Možda su se vojska i policija izmakle njegovoj kontroli? Možda su se neke jedinice odmetnule i činile su zločine? Međutim, čak i ako nije naredio zločine, dokazi upućuju na zaključak da je Milošević znao da njegove trupe krše ljudska prava, a da nije uradio ništa da to zaustavi ili da počinioce kazni.

Ova alternativna teorija krivice je pod rubrikom 'komandne odgovornosti,' koja je opisana u Članu 7(3) Statuta Međunarodnog suda: 'Činjenica da je zločine na koje se odnose Čl. 2 do 5 (ratni zločini i zločini protiv čovečnosti) počinio podređeni, ne opravdava njegovog nadređenog od krivične odgovornosti ako je znao, ili imao razloga da zna, da se podređeni priprema da počinio zločin ili da je to već uradio, a da kao nadređeni nije uradio šta je bilo potrebno da spreči takva dela ili da kazni počinioce.'

Pedi Ešdaun je posetio Miloševića pre početka kosovskog rata da mu ispriča o masovnim napadima na civilno stanovništvo koje je sam video: srpske snage su palile sela, uništavale useve, proterivale hiljade ljudi iz njihovih domova i iz zemlje. Ešdaun je upozorio Miloševića da će, ako to ne spreči, da završi u Hagu optužen za ratne zločine. To mu je isto poručio britanski premijer Bler u pismu koje je Ešdaun predao Miloševiću, kao i tadašnja šefica tužilaštva, Luis Arbor, koja mu je uputila brojna pisma.

I drugi su kazali kako su pričali Miloševiću o zločinima koje su počinjavale njegove snage. U periodu od nekoliko godina, Hjuman Rajts Voč je objavio i poslao Miloševiću i ostalim srpskim vođama seriju izveštaja i dokumenata o zločinima protiv čovečnosti. Ambasador Kurt Volebek, predsedavajući KEBS-a se tri puta sreo sa Miloševićem i ispričao mu o zločinima o kojima su izveštavali njihovi timovi sa terena. Jednom mu je ispričao kako je video ogromnu grupu izbeglica koji su sa malo prtljage bežali prema makedonskoj granici. Milošević mu je odgovorio da su možda išli na izlet. Na početku NATO bombardovanja, dr. Ibrahim Rugova i Adnan Merovci su stavljeni u kućni pritvor, a onda su odvedeni u Beograd na razgovor sa Miloševićem. Obojica su posvedočili da su mu tada ispričali o masovnim deportacijama civila, o nestancima i ubistvima albanskih vođa. Kada je šef KVM-a, Vilijam Voker, izjavio pred novinarima da su srpske snage počinile masakr civila u Drenici, nazvan je personom non grata, i proteran je iz zemlje.

Međunarodni sud je već razmatrao problem komandne odgovornosti. U jednom slučaju su za ratne zločine optuženi četvorica bosanskih Muslimana i Hrvata koji su bili na raznim finkcijama u logoru Čelebići. Trojica su osuđeni za zločine, uključujući one zločine koje su počinili njihovi podređeni. Sud je smatrao da je dovoljno da je komandant znao ili sumnjao da su njegovi podređeni počinili zločine. On je tada 'upozoren da istraži,' t.j., njegova je obaveza da pokrene istragu da ustanovi da li su zločini zaista počinjeni. Ako on to ne uradi, odgovoran je prema Članu 7(3). Šta više, do zaključaka o zločinima on može da dođe i indirektno, na primer na osnovu broja zločina, broja učesnika, itd.

Dokazi pokazuju da je Milošević imao mnogo više nego 'generalno saznanje' da su njegove snage počinile brojne zločine protiv albanskih civila na Kosovu. Tužiocima su pokazali da on, uprkos tome, nije pokrenuo disciplinske mere protiv počinilaca, niti protiv komandira zbog komandne odgovornosti. Naprotiv, oficiri su bili pohvaljeni, a mnogi su čak dobili unapređenja.

PRIKRIVANJE DOKAZA

Sledeće se pitanje odnosi na pokušaj da se sakriju dokazi o zločinima. Kada neko sakriva dokaze zločina -- uklanja leševe, na primer -- logična je pretpostavka da to radi zato što zna da je počinio zločin i ne želi da bude uhvaćen. Drugim rečima, sama činjenica da je neko pokušao da ukloni tragove zločina upućuje na

zaključak da je on imao saznanja o zločinu i da je imao zle namere. Kada su u pitanju ljudi na položaju, uklanjanje tragova zločina koje su počinili podređeni je takođe zločin, kažnjiv po Članu 7(3) Statuta Međunarodnog suda, jer dokazuje da je nadređeni znao da je zločin počinjen, a da nije učinio ništa da kazni počinioaca.

Tužioci su izneli brojen dokaze koji govore o tome na koje je sve načine srpska strana pokušavala da sakrije tragove zločina, pri čemu lanac komande vodi sve do Miloševića. Čuli smo svedočenje o tome kako je pobijeno 40 ljudi, koji su potražili sklonište u kafiću u Suvoj Reki. Od jednog od preživelih smo čuli kako su tela ubijenih natovarena u kamion. Neka od ovih tela, i još neka koja su dopremljena sa drugih poprišta zločina, su završila u hladnjači koja je bačena u Dunav. Po Miloševićevom naređenju, leševi su zatim prebačeni u druge kamione, hladnjača je dignuta u vazduh, a tela su onda zatrpana u vojnom kompleksu blizu Beograda. DNK analize su potvrdile da je među ekshumiranih leševima njih 11 iz Suve Reke. Autopsijski izveštaji govore o tome da su svi ubijeni ili iz automatskog oružja, ili udarcima tupih predmeta, ili kao posledica eksplozije. Nekima su ruke bile vezane iza leđa. U Srbiji su nađene i druge masovne grobnice i još su u toku forenzičke analize i identifikacije žrtava.

Jedan od svedoka je bio Rom koji je pomogao pri zakopavanju leševa. Svedočili su i srpski policajci. Trag naređenja da se uklone tragovi zločina vodi preko Radomira Markovića, tadašnjeg šefa Službe državne bezbednosti, i generala Časlava Golubovića, direktno do Miloševića.

Kada su okrivena tela u okolini Beograda, vlasti su pokrenule istragu. Oficir Zoran Stijović je tada razgovarao sa Markovićem, koji mu je rekao da je Milošević naredio da se uklone tela, na sastanku kome su prisustvovali, uz Miloševića i Markovića, i general Đorđević, Vlajko Sojiljković i drugi. Markovićeva potpisana izjava je izneta kao dokaz. U sudnici je Marković, sada licem u lice sa svojim bivšim šefom, tvrdio da je reč o 'slobodnoj interpretaciji' njegovih reči, i da je potpisao izjavu a da nije pročitao šta je Stijović napisao. Oficir Stijović ga je u sudnici nazvao lažovom i opisao je do detalja kako je izjava sastavljena -- on je diktirao pasos po pasos, Marković je to čitao, ispravljao i odobravao svaki pasos, i na kraju potpisao celu izjavu. Ovo je potvrdila i daktilografkinja Olivera Antonić - Šimić, koje je bila prisutna tokom celog intervjua.

Golubović je potvrdio ovu verziju događaja. Kada je iz Dunava isplivala hladnjača prepuna leševa, telefonirao je Đorđeviću da ga pita šta da radi. Đorđević je odgovorio da mora da se konsultuje sa ministrom Stojiljkovićem. Kada je kasnije nazvao Đorđevića, preneo mu je minaređenje ministra da tela budu uništena. Premda nijue spomenuo Miloševića. Ono što je Golubović ispričao se poklapa sa Markovićevom pisanom izjavom o sastanku i o njegovim učesnicima.

ZAKLJUČAK

Ako je tužilaštvo uspeo da dokaže navode optužnice koji se odnose na Kosovo, Milošević je odgovoran ne samo kao vrhovni komandant, nego zato što dokazi neizbežno upućuju na zaključak da su zločini i etničko čišćenje bili pažljivo isplanirani i organizovani na najvišem nivou. Najviši nivo je bila vrhovna komanda, na čijem je čelu bio Milošević. On nije bio samo figurativni predsednik; sve informacije ukazuju na to da je on bio diktator, i da je on sa svojim pomoćnicima isplanirao kampanju etničkog čišćenja i zločina da bi drastično smanjili broj, ili potpuno eliminisali, kosovske Albance. Ovaj zaključak je zasnovan na dokazima i na logičkim zaključcima na osnovu viđenih dokaza, a ne samo na činjenici da je on bio u poziciji moći.

Oni koji i dalje misle da tužioci nisu u sudu pokazali pištolj iz koga još izlazi dim nisu u pravu; Milošević svakako barem ima barut na prstima.

I, na kraju, moramo da upozorimo čitaoce da ovo nije detaljna analiza dosadašnjeg dokaznog postupka, i da nije naša namera da ocenjujemo koji svedoci zaslužuju poverenje, a koji ne. Sudije će da presude na osnovu svojih zaključaka, a oni će delom da budu zasnovani i na Miloševićevoj odbrani. Uz to, želimo da potsetimo čitaoce da ono što Milošević kaže u toku dokaznog postupka nema težinu dokaza, bez obzira na to što bi on to možda želeo.

Location: [Balkans](#)
[Macedonia](#)
[Serbia](#)
[Kosovo](#)

Focus: [Coalition for International Justice \(CIJ\) Trial Reports Archive \(Bos-Hrv-Srp\)](#)

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/gde-je-krunski-dokaz-analiza-dokaznog>